

AMISTAT O SENTIMENTS AMISTOSOS

«*Oh amics meus, no hi ha amics*» -«*O philoi oudeis philos*»-, és una frase que s'atribueix a Aristòtil i que va fer usar Montaigne. Segons com es miri, que no hi hagi amics deu ser terrible perquè vol dir que estàs sol i no pots compartir res. Però també es pot mirar el costat bo de la frase: si no hi ha amics, llavors soc l'únic responsable de mi mateix i no puc 'excusar-me' en ningú.

En moltes societats primitives i agràries, l'amistat desinteressada senzillament no existeix com a sentiment. El que hi trobem és, per comptes d'amistat, és un pur intercanvi mutu de favors absolutament reglamentat, sotmès a comptabilitat o fins i tot a regles mafioses – o com es diu en antropologia a “regles de patronatge” – L'antropòleg Julian Pitt-Rivers (1919-2001) que fou un dels primers estudiosos de l'antropologia cultural a Andalusia, on va fer una gran quantitat de treballs durant la dècada de 1940, va observar que «A Andalusia és impossible fer res si no és a través de l'amistat». El mateix va observar J. K. Campbell estudiant els pastors sarakatsani a Grècia en la dècada de 1960. Segurament això és deu a la manca de protecció social estatal molt habitual dels països del Mediterrani, o al fet que en alguns indrets del Sud l'Estat i la màfia són entitats difícils de separar i el ciutadà no pot esperar ser tractat imparcialment. També en molts textos medievals la paraula «amics» significa directament “parents” i sembla que el concepte d'amistat medieval habitualment no anava més enllà de la família extensa amb la qual hi havia relacions duradores. El que importava en l'amistat era la construcció d'un capital social/relacional que pogués protegir els individus en cas de maltempsades. En resum, molt possiblement l'amistat moderna és “personal” i voluntària, mentre que l'amistat antiga era més aviat estamental i sotmesa a regles de mútua obligació. Les relacions personals i sinceres més aviat estaven mal vistes al món pagès tradicional.

Segons Francesco Alberoni (*L'amistat*, 1984) hi ha quatre significats que tot sovint es confonen amb l'amistat, tot i que estrictament no ho siguin:

1. ***Els coneguts***: són persones de les quals sabem què pensen, i sovint hi tenim afinitat i relacions cordials, però no ens inspiren una confiança gaire profunda, ni els expliquem els nostres neguits. Ens alegrem quan tenen èxit, però no ens identifiquem amb ells.
2. ***La gent vers qui manifestem una solidaritat col·lectiva***: són els qui “estan a favor nostre”, com en una guerra. Hi podem comptar però d'una manera global, en tant que compartim amb ells creences religioses, militància política, etc. Hi pot haver fins i tot un “pacte de sang” amb ells però no és raons internes sinó perquè es comparteixen conviccions. Aquesta relació, però, no implica necessàriament un nexa personal o una intimitat.
3. ***Les relacions de rol***: és l'amistat profitosa, la que es fonamenta en el benefici mutu, en els negocis, en la política, etc. Com a relació professional acaba quan acaba el vincle beneficiós.
4. ***La simpatia cautelosa***: és la que s'estableix amb gent amb la qual ens trobem a gust o “ens cauen simpàtics”. Fins i tot pot ser que els admirem, però hi mantenim una relació fràgil i superficial tot i que ens hi trobem personalment còmodes.

Potser demanem massa a l'amistat i ens convindria conformar-nos amb aquestes quatre situacions que són paral·leles a l'amistat? Kant va escriure a les seves *Lliçons d'ètica* que: l'amistat «és el cavall de batalla de tots els moralistes poètics, que busquen l'amistat entre nèctar i ambrosia», però que en realitat «els homes es mouen per dues menes d'estímul. Un està agafat d'ells mateixos i és l'estímul de l'egoisme o de l'amor cap a un mateix; l'altre és el mòbil moral (...) que suposa l'estímul de l'amor universal a la humanitat» Així per a Kant si fóssim morals triaríem l'amistat sobre l'egoisme, però com que som pràctics escollim l'amor a un mateix «perquè ningú no pot tenir cura de la meua felicitat millor que jo mateix.» En última instància l'amistat és impossible (o potser més estrictament és "excepcional") perquè la naturalesa humana no dona per a més. Llavors ens hem d'acontentar amb el respecte o la filantropia (va a dir, amb una amistat genèrica envers els éssers humans), purament pragmàtica i racional.

En definitiva, el gran debat sobre l'amistat és el de si existeix realment com a tal (substantiva i capaç de determinar la vida) o si consisteix només en un seguit de sentiments amistosos, poc o molt articulats però inconstant i canviants. La manera com cadascú respon aquesta qüestió té molt a veure amb la forma de vida que cadascú tria.